

A TALAJERÓZÍÓ CSÖKKENTÉSE A SOMOGY-ZSELIC TÁJON

HORVÁTH FERENC

A föld hasznosításának mértékét a művelési ágak abszolút nagysága, egymáshoz viszonyított aránya határozza meg, illetve a legközvetlenebbül befolyásolja. A művelési ágak nem merev kategóriák, hanem a hasznosítás feltételeinek alakulásával változnak. A progresszív irányú változás tudatos elősegítése, meggyorsítása jelentős gazdaságpolitikai tevékenység. Ebből következik, hogy a művelési ágak megválasztása csakis ökológiai és ökonómiai tényezők együttes, alapos értékelésével és hatásmechanizmusuk figyelembevételével történhet.

A 17%-on felüli lejtős területek különös védelemre szorulnak. Ezt elsősorban az erdők és az állandó gyepek teszik lehetővé. A nagyüzemi termelés csak a jobb mezőgazdasági területeken hoz gyors eredményt. Ez azt jelenti, hogy azokat a szántóterületeket, ahol a mezőgazdasági termelés hosszú távon is gazdaságtalan, erdő, rét és legelő művelési ágakban kell hasznosítani.

A somogy—zselici táj tagoltabb területein, a meredekebb oldalak, a tetők az erdők kiirtása folytán és a hosszú mezőgazdasági művelés alatt részben erodálódtak. Mezőgazdaságára hosszú történelmi időszak alatt az egyéni gazdálkodás, ebből következőleg a külterjesség volt a jellemző. A súlyos talaj-erózió csökkentése érdekében összesen 841 ha nagyságú terület erdősítésére, gyepesítésére, gyümölcsösssel (dió, szelídgesztenyés) való telepítésére tesznek javaslatot. Ez a somogy—zselici táj 40 116 ha nagyságú területének 2,1⁰/₀-át jelenti. A javasolt művelésiág-változás részletezését az 1. táblázat ismerteti.

A javasolt művelésiág-változás a talaj-erózió csökkentése mellett módosítja a táj arculatát: 2,7⁰/₀-kal növeli az erdősültséget, javítja a környezetet. A művelésiág-változásra javasolt területek termőhelyi tényezők szerinti megoszlását a következők mutatják:

— Kitétség

Észak	129,50 ha	15,41 ⁰ / ₀
Kélet	216,06 ha	25,68 ⁰ / ₀
Dél	291,50 ha	34,66 ⁰ / ₀
Nyugat	203,96 ha	24,25 ⁰ / ₀
Összesen:	841,02 ha	100,00 ⁰ / ₀

— Talajtípusok

ABE	704,82 ha	83,82 ⁰ / ₀
BFÖLD	62,04 ha	10,95 ⁰ / ₀
POBE	44,16 ha	5,23 ⁰ / ₀
Összesen:	841,02 ha	100,00 ⁰ / ₀

Javaslat a művelésiág-változtatásra

Művelési ág	Somogy—zselici táj területe		Változtatás	
	jelenlegi	tervezett	—	+
h e k t á r				
Szántó (parlag)	13 726	13 128	598	
Rét	2 770	2 648	175	53
Szőlő	535	535		
Kert	407	407		
Gyümölcsös	516	666		150
Legelő	4 405	3 977	68	
Nádas	40	40		
Erdő	15 615	16 253		638
Művelés alól kivett	2 462	2 462		
Összesen:	40 116	40 116	841	841

— Lejtőkategória

17 —25%	638,92 ha	75,91%
25,1—35%	176,87 ha	21,03%
35,1—45%	25,23 ha	3,06%
Összesen:	841,02 ha	100,00%

— Erodáltság mértéke

enyhe	64,16 ha	7,79%
közepes	415,07 ha	49,17%
erős	361,79 ha	43,04%
Összesen:	841,02 ha	100,00%

A termőhelyi tényezők számbevétele lehetőséget ad az ültetési anyagszükséglet meghatározására (2. táblázat). Ennek kimunkálásával időben gondoskodhatunk a megfelelő csemete és suháng megtermeléséről, beszerzéséről.

A munkák ütemét a rendelkezésre álló anyagi-műszaki eszközök alapvetően meghatározzák. A művelésiág-változás során jelentős volumenű erdészeti-mezőgazdasági beruházásokról van szó. A termelési időszak az erdészeti ágazatra speciálisan jellemző, hosszú (15—60 év), a mezőgazdasági ágazatban ennél rövidebb (5—15 év) folyamatról van szó. Ennek ellenére a minőség mellett a beruházási munkák gyorsasága és annak gazdaságossága között szoros, okozati összefüggés áll fenn. Minél rövidebb időszak alatt valósult meg a művelési ág változása, annál gazdaságosabb.

A rendelkezésre álló anyagi eszközök ismereteinek hiánya csak általános megállapításra ad lehetőséget ebben a vonatkozásban, ezért a munkák ütemezésében négy variánst dolgoztam ki. A beruházás kezdő éve előtt szükséges a teljes előkészítés, a jog- és birtokviszony tisztázása, hatékony szervezési forma kidolgozása, anyagi-műszaki eszközök biztosítása, konkrét tervezés, termőhelyfeltárás, ültetési anyagról gondoskodás, adminisztratív lebonyolítás stb. A hosszú termelési időszakból adódó felelősség megköveteli az igen alapos előkészítést. A legrövideb ütemezés a három egymást követő évvel — lehetőleg közel azonos területekkel, megközelítőleg egy kezelőnél — megvalósítható.

Ültetési anyagszükséglet

Terület ha	Terület %	Megnevezés	
75,74	9	Kocsánytalan tölgy	529 edb csemete
8,37	1	Kocsányos tölgy	50 edb csemete
41,75	5	Cser	250 edb csemete
438,68	52	Erdefenyő	3070 edb csemete
50,01	6	Akác	200 edb csemete
23,78	3	Lucfenyő	119 edb csemete
638,13	76		4218 edb csemete
53,33	6	Rétjavításra	2324 kg fűmag
149,56	18	Gyümölcssteleptésre	59 edb diósuháng
841,02	100		

3. táblázat

A jelenlegi és a változtatástól várható talajpusztulás

Művelési ág	Lejtőkategória	Terület ha	Talajpusztulás		Humusz	
			intenzitás Mp/ha év	menyiség Mp/év	arány %	veszteség Mp/év
<i>Jelenlegi</i>						
Szántó	17,1—25	446,17	53,65	23 905	2,0	479
	25,1—35	125,90	89,04	11 214	1,8	202
	35,1—	17,67	183,95	3 254	1,5	49
		589,74		38 373		730
Parlag	17,1—25	6,00	185,47	1 113	1,8	20
	25,1—35	1,65	368,46	628	1,5	9
	35,1—	0,23	627,44	14	1,3	1
		7,88		1 753		30
Rontott rét	17,1—25	133,54	23,32	3 115	2,2	69
	25,1—35	36,75	40,94	1 581	1,9	30
	35,1—	5,15	52,48	265	1,6	4
		175,44		4 961		103
Legelő—erdő	17,1—25	51,64	23,85	1 228	2,5	31
	25,1—35	14,28	49,13	701	2,0	14
	35,1—	2,04	98,39	197	1,8	4
		67,96		2 126		49
Összesen:		841,02		47 213		912
<i>Várható</i>						
Rét	17,1—25	40,68	11,66	475	2,2	11
	25,1—35	11,23	20,47	250	1,9	5
	35,1—	1,61	26,24	42	1,6	1
		53,52		747		17
Gyümölcsös	17,1—25	113,56	147,05	16 611	2,0	332
	25,1—35	31,50	219,64	2 827	1,8	47
	35,1—	4,50	453,75	658	1,5	10
		149,56		20 096		389
Erdő		637,94	1,3	957	0,3	3
Összesen:		841,02		21 800		409

A művelésiág-változás jelentőségének igazolására a talajpusztulás intenzitását a Wischmeier—Schmidt-féle általános talajveszteség-bebecslési egyenlet alapján számítottam (3. táblázat).

A talajpusztulási viszonyokat értékelve megállapítható, hogy a tervezett művelésiág-változás felére csökkenti az eróziót, ugyanakkor a talajerő-csökkenés is erősen lelassul. A számítás mutatja, hogy elsősorban a szántóterületek hasznosítását kell megoldani erdőtelepítéssel és gyepesítéssel.